

A ciszterci paptanár

Pécs egyik ódon házának könyvekkel teli szobájában ülök azzal az emberrel, aki szerzetesként, tanárként és tudós biológusként minden kincsével, gyötrelmével és kevés örömteli eseményével együtt végigélte a XX. századot. Az ismerkedés óvatos, tapogatózó percei után az emlékek mozaikjaiból összeállnak egy tartalmas élet képei. Azok a képek, amelyek máig végigkísérik, meghatározzák *Horvát Adolf Olivér* mindennapjait és munkásságát.

– Örülök, hogy attól a laptól jött, amelynek elődjében, a BÚVÁR-ban egykor magam is publikáltam. Úgy emlékszem, hogy 1939-ben vagy 1940-ben *Lambrecht Kálmán* felkérésére a pécsi piac vadvirágairól írtam. Ószinte örömmel tettem, hiszen a *Lambrecht* családdal baráti kapcsolatban voltam, és a folyóirat akkor már a legszínvonalasabb hazai ismeretterjesztő orgánumnak számított. Sajnos, a háborús évek és végül az ostrom megszakította ezt az ígéretes pályát. Akárcsak az enyémet, amelyek indulásához jócskán vissza kell menni az időben. Magamnak is feltettem sokszor a kérdést, miképp lehetséges, hogy egy vallásos ember a merőben materialis gondolkodást feltételező biológiatanári pályát válassza, sőt, pap és botanikus legyen egy személyben. Pedig nem is olyan ellentmondásos a kettő.

Talán a neveltetésem is közrejátszott ebben. Apám révén, aki a Sáros megyei Girán volt mezőgazdász, vidéki gyerekként ismerkedtem meg a természettel, a növény- és állatvilággal. Ezeket a hagyományokat vittem azután magammal a debreceni Piarista Gimnáziumba, ahol tanárim elmélyítették bennem a gyermekkori élményeket. Mivel már akkor érdekelt a papi pálya, némi tanári és rokoni segítséggel kerültem érettségi után Zircra, a ciszterci rendbe, ahol lelkem pallérozása mellett a csodálatosan gazdag könyvtár és az arborétum botanikai tanulmányaimat is segítette. Négy kis írásból álló értekezésem meg is jelent a *Zirci Lapokban*. Ebben a nálunk nem honos fajokról, a túlevelűekről, a lombos fákról és az agnoktertekről írtam.

A ciszterci rend semmiben sem gátolta, sőt, támogatva tanulmányaimat. Már szerzetesként kerültem a Pázmány Péter Tudományegyetemre, ahol 1932-ben szereztem természetrajz-vegytan tanári oklevelet. Azért választottam a vegytant második szakként, mert úgy véltem – és álláspontom azóta sem változott –, hogy a modern biológia elképzelhetetlen kémiai tudás nélkül.

– Ezután meghatározó esemény történt az életében. Pécsre került a ciszterci rend Nagy Lajos Gimnáziumába.

– Ez valóban fordulópont volt, mert abba a városba költözhettem, amely a későbbi botanikai kutatásaim színhelyének, a *Mecseknek* a lábánál fektült. Nagy örömmel láttam neki az oktatásnak, és volt bőven lehetőségem, hogy a kutatásokra is szakítsak időt. Szerencsém volt, mert sok érdeklődő diákomat is be tudtam vonni a munkába. Szerintem tanítványaim nemcsak anyai voltak az oktatómunkának, hanem kiváló munkatársaknak is bizonyultak, akikre komoly feladatokat lehetett bízni. Közösén feldolgoztuk a terepmunka során gyűjtött anyagot, amelyből iskolai kiállításokat rendezhettünk, a gimnáziumi lapban cikkeket írhattunk, sőt, önképző kört is működtettünk.

– A botanikusok körében már akkor szóbeszéd volt, hogy új felfogásban vizsgálja a *Mecsek flóráját*, és teljesen nyitott a modern kutatási irányzatok iránt.

– Tény, hogy mindig érdekelték az összefüggések. Már az 1930-as években sem lehetett kizárólag leíró módszerekkel jellemezni egy terület élővilágát, ezért egyre inkább érdekelt a társulástan, a fajok egymásra hatásának vizsgálata, a jellegzetes társulások kialakulásának magyarázata. Számomra a természeti tényezők – a fény, a csapadék, a földrajzi viszonyok, a talaj összetétele – együttes vizsgálat alanyai voltak. Ebben néhány kollé-

gámmal – *Reiter Kamillóval*, *Banos Ádámmal*, *Soó Rezsővel*, *Jávorka Sándorral* és *Csapody Verával* – bizonyos tekintetben úttörők voltunk.

Bár 1938-ban, a város kiadásában *Csapody Vera* képeivel, megjelent *A Mecsek ritka virágai és a Misina-tető vegetációja* című könyvecske, kutatásaim igazi összefoglalója 1942-ben látott napvilágot *A Mecsek-hegység és déli síkjának növényzete* címmel. Nagyon büszke vagyok a *Gombocz Endre* által német nyelven írt tudománytörténeti munka magyar nyelvű fordítására, amelyben *Kitaibel Pál* Baranya és Tolna megyei újtájról írt a szerző, és 1939-ben, valamint 1941-ben jelent meg.

– Úgy tudom, hogy a pécsi *Janus Pannoniusz Múzeum természetvédelmi osztályának is munkatársa, sőt alapítója volt.*

– Valóban. Még 1948-ban *Boros István* keresett fel, aki az akkor még érvényben levő régi politikai nomenklatúra szerint a város főispánja és a természettudományok iránt érdeklődő ember volt, hogy jó lenne egy természettudományi múzeumot létesíteni. Örömmel álltam neki a szervezésnek, és egy államosított magánházban az iskolai oktatás mellett megkezdtem

egyszemélyes muzeológusi munkámat. A múzeum anyaga akkor a nyolcezer lapból álló herbáriumom és egy ásványgyűjteményem volt. Amikor *Gebhardt Antal*, majd később a darazsakkal foglalkozó *Móczár László* is Pécsre került, könnyebb lett a helyzetem, hiszen együtt nagyon jól tudtunk dolgozni. Ám a történelem közbeszólt, hiszen 1950-ben kitelepítettek bennünket. Amikor viszatarterhetem, szerencsére folytathattam tanári és muzeológusi munkámat. Ez szép időszak volt, mert kiteljesedhetett a *Mecsek növényföldrajzi feltérképezését* célzó kutatásom. Eljuthattam a *Zselicbe*, és *Külső-Somogy*, *Csallóköz*, *Somorja*, valamint *Szentgotthárd* és környéke növényvilágának feltérképezésében is közreműködhettem.

– Tudományos munkáját, vagy papi tanári hivatását tekintette elsődlegesnek pályája során?

– A három az én esetemben összefügg és kiegészíti egymást. A lélek és a gondolkodás gondozása nem áll távol egymástól. Szerintem csak hitükben szilárd, ép lelkű emberek tudnak maradásra átkelni. Amikor 1972-ben megjelent munkásságom addigi összefoglalója, *A Mecsek-hegység környékének vegetációja*, az a jó munka örömevel töltött el. Az is jól esett, amikor tanári és botanikai munkám elismeréseként megkaptam a *Széchenyi-* és a *Jávorka Sándor-díjat*. A legbüszkébb mégis tanítványaimra vagyok, akik továbbvisszük munkásságomat és hitvallásomat. Közéjük tartozik *Garay László*, aki a *Harvard Egyetem* világhírű orchideaszakértője lett. Neki köszönhetem, hogy egy szép orchidea van rólam elnevezve.

– Hogyan teltek, telnek nyugdíjas napjai?

– Isten hosszú életet adott, és jó ideig egészségben élvezhettem öreg napjaimat. A szemem, sajnos, az utóbbi években megromlott, de tenni akarásom szerencsére nem csorbult. Sohasem volt időm, sem türelmem az önsajnálathoz. Mindig kerestem és találtam magamnak valami elfoglaltságot. Amikor enyhült a politikai helyzet, végigjártam Európát: tudományos konferenciákon és terepgyakorlatokon vettem részt. Ezeknek a tapasztalatait a munkámban hasznosítottam és tanítványaim révén ma is hasznosítom. Itthon szinte minden egyetemmel tartottam a kapcsolatot, és ez részben még most sem szűnt meg. Változatlanul érdekelnek a szakma kérdései, és volt munkatársaim és barátaim révén még mindig szoros szálak fűznek a Pécsi Tudományegyetemhez. Örülök, hogy ennek a tudományos műhelynek címzetes egyetemi tanára lehetek. Tanítványaimmal együtt mostanában is dolgozom, azaz nincs időm unatkozni, hiszen még csak 95 éves vagyok.

TÓTH LÁSZLÓ felvétele